

נשרף במזבח הוא של שמן נדבה, וכמו שמפרשת הגמרא (30).

גמרא

אמר שמואל: לדברי רבי טרפון במשנתנו, צא-ב המתנדב שמן, קומצו הכהן קומץ מהשמן, ומקטיר את הקומץ על גבי המזבח, ושיריו, הנותרים מהשמן לאחר הקמיצה, נאכלין לכהנים.

מאי טעמא? דתניא, נאמר "ונפש כי תקריב קרבן מנחה". ומכך שלא נאמר "נפש כי תקריב מנחה", דרש רבי טרפון מיתור המלה "קרבן": מלמד הכתוב שמתנדבין קרבן שמן בפני עצמו. וכיון שנתרבה שמן נדבה בפרשת קרבו מנחה, הרי הוא כמנחה. מה מנחה, קומצה הכהן, ומקטיר את הקומץ, ושיריה נאכלין. אף שמן, קומצו, ושיריו

ואם ראית שמן שהוא ניתן על גבי האישים — אין אתה צריך לשאול מהו, אלא ודאי הוא מותר רקי מנחת כהנים. שכל מנחה שהמביא אותה הוא כהן, דינה לישרף כולה על גבי המזבח, ומותר שמן הרקיקין של כהן אף הוא נשרף במזבח.

וכן יתכן, שהוא מותר מנחת כהן משיח. היינו מותר השמן של מנחת חביתין, שמקריב כהן גדול בכל יום, ויש בה ריבוי שמן. לפי שמביא שלשה לוגין שמן לעשרון אחד סלת. והנותר מן השמן, נשרף במזבח.

ומלבד שמנים אלו לא יתכן שיהא שמן אחר מתחלק לכהנים או נשרף במזבח, לפי שאין מתנדבין שמן לבד, ללא סולת, כקרבן מנחה בפני עצמו.

רבי טרפון אומר: מתנדבין שמן לבד. ולדעתו יתכן שהשמן המתחלק לכהנים או

30. הקרן אורה הקשה למה הביאה המשנה את המחלוקת אם מתנדבין שמן לאחר כל דיני הפרק העוסק בדיני קדימה. ולכאורה, אין לדינים אלו שייכות לפרק זה כלל.

וביאר הקרן אורה על פי דברי התוספתא, שלאחר כל דיני קדימה של תדיר ומקודש, הוסיפה הלכה, שמנחות קודם ליין, ויין קודם לשמן. ואילו משנתנו לא הביאה דין זה. ובשלמא מה שלא הביאה משנתנו את הדין שמנחות קודמות ליין, כיון שמנחה היא להקטרה, ויין הוא לנסוך, ולכן מנחה קודמת. אולם, מה שלא הביאה את הדין שיין קודם לשמן, קשה. ולכך כתבה המשנה כיון שזה מחלוקת אם שייך להתנדב שמן, לכך לא כתבה המשנה קדימה דיין לשמן, שהרי לפי תנא אחד לא שייך כלל נדבת שמן.

אולם הקשה הקרן אורה בדברי הרמב"ם בהלכות קרבן פסח [פרק א' הלכה ד'] שהביא הדין דפסח ששחטו קודם לתמיד ששוחט לתמיד וממרס בדם הפסח, ולא חילק הרמב"ם דכל זה רק בשחט התמיד, אולם בלא שחט התמיד אין לו דין להקדים התמיד אלא ממשיך בעבודת הפסח, וזה צ"ע כיון דפסק דבשאינו תדיר ממשיך בעבודתו אם כן הוא הדין בפסח, ואיך לא חילק בזה הרמב"ם, וכתב דאפשר דסבר הרמב"ם כיון דדין קדימה דתמיד לפסח הוא דין קדימה אחר מדין יאחר דבר וכמו שנתבאר לעיל אם כן בזה לא אומרים דממשיך בפסח, ואף דהגמרא דימתה דין זה אולם להלכה בזה אין דין קדימה. [אלא דשוב צריך עיון דמהיכן מקורו של הרמב"ם, שאין לומר מפסח, שהרי נתבאר דבפסח הוא דין אחר וצ"ע].

נאכלין⁽³¹⁾.

אמר רבי זירא: אף אנו נמי תנינא כשמואל, שקומצו, ושיירי נאכלין.

דתנו במתניתין: אמר רבי שמעון: אם ראית שמן שמתחלק בעזרה, אי אתה צריך לשאול מהו. אלא ודאי מותר רקיקי מנחות ישראל ולוג שמן של מצורע, משום שאין מתנדבין שמן.

ודיקינן: מכלל זה אתה למד, דלמאן דאמר מתנדבין שמן, יש להסתפק בשמן זה שמתחלק בעזרה שמא הוא שמן נדבה. הרי שמן נדבה מתחלק הוא לכהנים. דהיינו, שקומצו, ושיירי נאכלין לכהנים. וראיה לשמואל.

ודחינן: אמר ליה אבוי לרבי זירא: אימא סיפא דמתניתין, ומשם יש להוכיח שלא כשמואל.

דתנו: אם ראית שמן שניתן על גבי אישים, אי אתה צריך לשאול מהו, אלא ודאי הוא מותר רקיקי מנחת כהנים, ומנחת כהן משיח, שאין מתנדבין שמן.

ומדייק אבוי: מכלל זה אתה למד, דלמאן דאמר מתנדבין שמן, יש להסתפק בשמן זה הניתן על גבי אישים שמא הוא שמן נדבה. ומוכח ששמן נדבה אזיל כולו לאישים, ודלא כשמואל, שאומר קומצו, ושיירי נאכלים לכהנים.

ודנה הגמרא: לאבוי, שלדעתו שמן נדבה כולו לאישים, קשיא רישא דמתניתין [לפי הגירסה המובאת לעיל בדברי רבי זירא], שמוכח מהרישא שאם מתנדב שמן קומצו, וכמו שהוכיח רבי זירא מזה שלא צריך לשאול מהו, רק משום שאין מתנדבין שמן? ואילו לרבי זירא, הסובר ששמן נדבה

31. מה שאמר שמואל שהמתנדב שמן שייך בו קמיצה, ושייריה נאכלין, צריך באור איך תיתכן קמיצה בשמן, והרי כיון שהוא לח, לא תיתכן בו קמיצה בידו.

ורבנו גרשום [מנחות עד ב] כתב, דיעשה את השמן קרוש ואז הוא יקמוץ.

והגרי"ד הקשה, הרי אם יקרוש השמן יתבטל ממנו שם משקה ויקבל שם אוכל, ואיך שייך בזה קמיצה.

והוכיח מזה הגרי"ד שלדין מנחה אף שאין לזה שם משקה הרי הוא מנחה, ולכך שייך להעמיד דינו של שמואל בקרוש.

והתוספות יו"ט [מנחות פ"ב] כתב שיקח בכלי, מתוך השמן שנדב, שמן בשיעור של שני זיתים, ובלקחה בכלי הוא מקיים מצות קמיצה. וזה שלא כדברי רבנו גרשום המצריך להקריש,

אלא אף כשהוא לח, שהרי הוא עושה הקמיצה בכלי.

ובמקדש דוד הוכיח כדברי התו"ט מדברי התוספות במנחות, שכתבו התוספות על הדין של שמואל שקומצו, כי זה שביין לא קומצים, הוא משום שהיין צלול [וצריך לומר, שבשמן אף שהוא דבר לח, כיון שהוא פחות צלול שייכת בו קמיצה], ומבואר מדברי התוספות שעושים הקמיצה כשהוא לח ולא כשהוא קרוש, כי אם עושים אותו כשהוא קרוש, הרי שייך דבר זה אף ביין.

והגרי"ד הוכיח דכן הוא גם דעת הרמב"ם דקומצו על ידי כלי, דהרמב"ם כתב "מי שנדר או התנדב שמן כיצד הוא עושין בו, קומץ ממנו קומץ ונותן עליו מלח וזורקו על גבי האישים". ומזה שכתב הלשון קומץ קומץ ממנו קומץ לשון

לנדב יין בפני עצמו, אותו יין ניתן לספלים שבראש המזבח, שמנסים שם את היין.

שמן, כדברי רבי טרפון, האומר שמתנדבין שמן, ניתן לאישים.

מאי לאו, שוין הם היין והשמן בדינם, ומדיין ניתן כולו לספלים, שמן נמי ניתן כולו לאישים. וקשה לשמואל, שאמר, רק הקומץ של השמן נקטר על גבי האישים?

ומתרצינן: **מידי אריא,** האם חייבים אנו להעמידם באופן שוה? אלא **הא כדאיתא** **והא כדאיתא!** היין אמנם ניתן כולו לספלים, אבל השמן אין ממנו לאישים אלא הקומץ.

ואומרת הגמרא, שדין זה שאמר שמואל, שהמתנדב שמן, קומצו, ושיריו נאכלין, הוא **כתנאי,** מחלוקת תנאים הוא.

דתניא: המתנדב **שמן,** לא יפחות מלוג, כמו שיעור השמן הניתן במנחה רגילה.

רבי אומר: לא יפחות משלשת לוגין. כמו שיעור היין של נסכים.

ודנה הגמרא: **במאי קמיפלגי** רבנן ורבי?

ומתרצינן: **אמרוה רבנן קמיה דרב פפא:** האם אומרים "דון מינה ומינה", או "דון מינה ואוקי באתרה", **איכא בינייהו.** שנחלקו רבנן ורבי בצורת הלימוד של דבר מחבירו, וכדלהלן.

מתחלק לכהנים קשיא סיפא דמתניתין, בשמן הניתן על גבי האישים, שהרי אפילו היו מתנדבין שמן, אין לשאול מהו, כי שמן נדבה הלא אינו ניתן לאישים?

בשלמא לרבי זירא אפשר לתרץ, כי רישא דמתניתין, שמשמע ממנה ששמן נדבה מתחלק לכהנים מדובר בשירים, שנתרו אחר הקמיצה. וסיפא שמשמע ממנה שהשמן ניתן על גבי האישים מדברת בקומץ.

אלא לאביי, הסובר ששמן נדבה כולו לאישים. קשיא רישא דמתניתין?

ומתרצינן לאביי: מה שנאמר ברישא דמתניתין "שאין מתנדבין שמן", אמנם מיותר הוא.

אלא, **תנא רישא אטו סיפא,** שבשמן הניתן לאישים, אכן יש להסתפק שמא הוא שמן נדבה [אילו היו מתנדבין שמן], שהרי כולו לאישים.

ומקשינן: **בשלמא סיפא,** יש לומר דתני משום רישא.

אלא רישא משום סיפא, מי תני?

ומתרצינן: אין! אמרי במערבא: **תנא רישא משום סיפא.**

ומקשינן לשמואל: **תא שמע** מהא דתניא:

יין, **כדברי רבי עקיבא,** האומר שאפשר

על ידי כלי, וזהו הדין שאין עושין מדה לקומץ, ובתו"י שם כתבו שזה פשוט שלא שייך לעשות מדה לקומץ על ידי כלי, ומבואר מזה שלא שייך קמיצה בכלי, ואם כן איך כתב התו"י דקומץ השמן על ידי כלי. וצ"ע.

שלא כתב בשום מנחה משמע שזהו דין מיוחד בשמן דקומץ ממנו קומץ בכלי.

והרש"ש הקשה על דברי התו"י שהרי מבואר בכמה מקומות שאין עושין מדה לקומץ ורש"י במסכת יומא ביאר שאין עושין קמיצה

דבר הלמד מחבירו, בגזירה שוה או בהיקש, אפשר לומר "דון מינה ומינה", שהדבר הנלמד מחברו, יהיו דיניו של הדבר הלמד ככל דיניו של הדבר המלמד. ואפשר לומר, "דון מינה", רק את עיקר הדין לומדים מן המלמד, אבל "אוקי באתרה", שלגבי פרטי הדין, יש לנו להעמיד אותם כפי הדבר הלמד, ולא כפי הדבר המלמד.

דרבנן סברי: דון מינה ומינה, דהיינו, דון שמן מינה, ממנחה: מזה מנחה מתנדבין, אף שמן מתנדבין בפני עצמו [שהרי עיקר הדין שמתנדבין שמן אנו למדין ממנחה כדלעיל] ומינה, ויש ללמוד ממנחה גם את כל פרטיה, מזה מנחה שיעור השמן שבה צריך שיהיה לוג, אף שמן הבא בפני עצמו שיעורו הוא לוג.

וכיון שסוברים רבנן שלכל דבר נלמד שמן ממנחה, לכן יש גם ללמוד:

מזה מנחה, קומצה, ושיריה נאכלין. אף שמן, קומצו, ושיריו נאכלין.

הרי שדעת רבנן כשמואל.

ורבי סבר: דון מינה ואוקי באתרא. דהיינו, דון שמן מינה ממנחה, מזה מנחה מתנדבין, אף שמן מתנדבין. אך עתה, לאחר שלמדנו את עיקר הדין, שגם שמן בא כקרבן בפני עצמו, ואוקי באתרא, נעמיד את פרטי דיניו כבמקומו, ונלמוד את שאר דינים מגופיה, דהיינו שיהא כנסכים, כיון הבא בפני עצמו: מזה נסכים שיעורן הוא שלשת לוגין [שכן נלמד מקרא] אף שמן שיעורו שלש לוגין.

וכמו כן נלמד גם את צורת הנתינה מנסכים: מזה נסכים, כל היין ניתן לספלים [אף זה

נלמד מקרא] אף שמן, כולו לאישים.

הרי שרבי לא סובר כשמואל, ומוכח שדינו של שמואל שנוי במחלוקת תנאים.

אמר ליה רב פפא לאביי: רבי ורבנן לא נחלקו ב"דון מינה".

כי אי ממונחה הוה מייתי לה רבי לעיקר הדין שמתנדבין שמן, הוא לא היה נחלק על רבנן בשיעור השמן, משום דכולי עלמא סברי "דון מינה ומינה".

אלא רבי, מ"אזרח" גמר לה. שנאמר בפרשת נסכים "כל האזרח יעשה ככה", ומקרא זה מיותר, וסובר רבי שהוא בא לרבות נדבת שמן בפני עצמו. וכיון שמנסכים הוא נלמד, הרי אף אם נאמר "דון מינה ומינה", לא יפחות משלשה לוגין, שזה הוא השיעור הפחות ביותר ביין של נסכים הבא עם הקרבן, דהיינו נסכי כבש.

אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא: מי מצית אמרת הכי, שרבי לומד מ"אזרח" שאפשר להביא שמן בפני עצמו?

והתניא: כתיב "קרבן מנחה", מלמד שמתנדבין שמן. וכמה? שלשה לוגין!

ויש לנו לדייק: ומאן שמעת ליה דאמר לא יפחות משלשה לוגין? רבי היא. וקא מייתי לה לרבות שמתנדבין שמן מקרא ד"קרבן מנחה", ולא כמו שאמרת שהוא דורש זאת מהכתוב "האזרח". ובהכרח, שרבי ורבנן חולקים ב"דון מינה"?!

אמר ליה רב פפא: אי תניא — תניא!

אמר שמואל: המתנדב יין בפני עצמו, מביא יין ומזלפו על המזבח, על גבי האישים.

מאי טעמא? — אמר קרא "ויין תקריב לנסך חצי ההין, אשה ריח ניחוח לה". הרי אמר הכתוב "אשה" לגבי יין, לומר, שיש יין אשר עולה על גבי האש. ואיזה הוא? זה יין הבא בפני עצמו! נכי יין הבא עם הקרבן נלמד מקרא שמנסכו אל תוך הספלים שבראש המזבח⁽³²⁾.

ומקשינן: **והא קא מכבי את האש שעל המזבח על ידי שמזלף עליה את היין, ונמצא עובר על הלאו של "לא תכבה", האוסר לכבות את אש המזבח?!**

ומתריצין: **כיבוי אש המזבח במקצת, לא שמיא כיבוי, שהרי עדיין ממשיך להתקיים מה שנאמר "אש תמיד תוקד על המזבח".**

ומקשינן: **איני! והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: המוריד גחלת מעל גבי המזבח,**

וכיבה, חייב. הרי שאף על כיבוי במקצת חייבים?

ומתריצין: **הכא במאי עסקינן, דליכא במזבח אלא האי גחלת בלבד, ובאופן שכזה נמצא שכיבה את כל האש שעל המזבח⁽³³⁾.**

איבעית אימא, לעולם אסור אף כיבוי במקצת, ולא קשה איך מזלף את היין על האש, כי כיבוי המזבח, שאני?

ומקשינן: **תא שמע מהא דתנא רבי אליעזר בן יעקב: כלפי הואיל ונתנה התורה רשות לתרום את הדשן מהמזבח, יכול יכבה את הגחלים, ויתרום? אמרת, אי אפשר לעשות כך, שהרי נאמר "לא יכבה".** הרי שאסור לכבות אף לצורך הרמת הדשן על אף שהוא מצוה.

ואם כן, אף כשמזלף את היין על גבי אישים, ומכבה את האש, גם אם הכיבוי הוא לצורך מצוה, יהא אסור?!

גבי האש נחשב כניסוך, שיעור הניסוך הוא שלושה לוגין. וכל שלא ניסך שלשה לוגים, אינו חייב משום זרות.

עוד כתב המקדש דוד, שיש נפקא מינה אם צריך לזלף את היין על גבי המערכה הגדולה דוקא. כי אם הוא מדין הקטרה הרי צריך להקטירו במערכה גדולה, וגם אסור להקטירו קודם תמיד של שחר. אולם אם הוא מדין ניסוך, אפשר לנסכו גם שלא במערכה גדולה, ואף קודם תמיד של שחר.

33. הגרי"ז הקשה על תירוץ הגמרא דליכא אלא האי, ולכך הרי הוא חייב משום מכבה. והרי אם כן, אף לפני שהוא מכבה הגחלת, יתחייב, כי היות שהוא מוריד את הגחלת היחידה מהמזבח,

32. המקדש דוד חקר בדיון זה של שמואל, שהמתנדב יין מביא ומזלפו על גבי האישים, האם הוא נחשב ל"ניסוך", וכמו שיש ניסוך לספלים כך גם נתחדש דין ניסוך של יין על גבי האישים, או שהוא אינו נחשב ל"ניסוך", אלא הקטרה, שבמתנדב יין נתחדש דין "הקטרה" של יין על גבי אישים. ועל אף שהמנסך יין לספלים נחשבת עבודתו כניסוך ולא כהקטרה, במתנדב יין, ומזלפו על גבי אישים, הוא מושג של הקטרה.

ויש נפקא מינה לדינא לגבי זר המזלף, מהו שיעור הזילוף להתחייב עליו מיתה מצד "זרות". כי אם נאמר שזילוף היין הוא ענין של הקטרה, יהיה השיעור להתחייב מיתה על הקטרה בזרות בכזית, כשיעור הקטרה, ואילו אם הזילוף על

ומתרצינן: שאני התם, שאינו צורך מצוה, שהרי אפשר דיתבי ונטיר, ימתין מלתרום עד שיכבו הגחלים.

תו מקשינן: תא שמע ראייה מהא דתניא:

המתנדב יין, כדברי רבי עקיבא, האומר מתנדבים יין, נותנו לספלים.

המתנדב שמן, כדברי רבי טרפון, האומר מתנדבין שמן, נותנו לאישים.

הרי מבואר שיין הבא בפני עצמו מנסכו בספלים, ודלא כשמואל?

ועוד תניא: יין נכך — לספלים.

או אינו לספלים, אלא לאישים?

אמרת, אי אפשר לזלף לאישים, שהרי אסור בלאו ד"לא יכבה". וקשה לשמואל?

ומתרצינן: לא קשיא: הא שנאמר בברייתא שאסור לזלף היין על האש, זה לדברי רבי

יהודה, הסובר ש"דבר שאין מתכוין" אסור. ולפיו בהכרח, יין הבא בפני עצמו מנסכו לספלים ולא על גבי אישים נוקרא דשמואל "אשה ריח ניחוח לה", ביאורו, שיהא נחת רוח לה' כאישים].

הא, מה שאמר שמואל שמזלפו על האש, זה לדברי רבי שמעון, הסובר "דבר שאין מתכוין" מותר. ולכך מותר לזלפו על האש, שהרי אינו מתכוין לכבותה. ולא הוי "פסיק רישא", כיון שאפשר לזלף בטיפות דקות [שאינן מכבות את האש]⁽³⁴⁾.

ומקשינן: למימרא, דשמואל כרבי שמעון סבירא ליה, שדבר שאין מתכוין מותר?

והאמר שמואל: מכבין גחלת של מתכת לזהטת ברשות הרבים, בשביל שלא יזוקן בה רבים. כי לפי שכיבויה של גחלת מתכת אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן, לא גזרו רבנן במקום היזק הרבים. אבל לא מכבין צב-א גחלת של עץ, שכיבויה אסור מדאורייתא.

ואי סלקא דעתך כי שמואל כרבי שמעון

הרי עתה אין אש במזבח, והרי הוא עובר בלאו, ולמה מבואר בברייתא שרק כשכיבה האש הוא עובר בלאו.

ותירץ הגר"ז, שבגמרא מדובר באופן שהוא מוריד הגחלת כאשר עדיין נשאר עוד גחלים במזבח, וכיון שנשארו עוד גחלים במזבח אינו עובר במה שהוא מוריד שהרי הוא כבוי במקצת. וכמבואר בסוגייתנו. ולאחר שהוריד כבו שאר הגחלים, ולכן, אם הוא יכבה עתה את הגחלת שבידו נחשב הדבר כבוי בכולה, ולכן הוא חייב.

34. הגמרא אומרת שלרבי שמעון מותר לזלפו על גבי האישים כיון שהוא דבר שאינו מתכוין.

והקשה רש"י, הרי מודה רבי שמעון ב"פסיק רישא" שלא מועיל מה שאינו מתכוין, וכאן הרי זה "פסיק רישא" שיכבה את הגחלים.

ורש"י תירץ, כיון שהוא יכול לזלף בטיפין דקות, ואז הוא לא יגרם כבוי, לכן אף כשהוא שופך טיפין גדולות, ומכבה, לא נחשב הדבר כפסיק רישא.

ודברי רש"י הם חידוש, שאף כשהוא פסיק רישא ממש, כיון שיכול לעשות באופן שלא יהיה פסיק רישא, לא נחשב הדבר לפסיק רישיה.

והרמב"ם בפרוש המשניות, גם הוא הקשה איך מותר לזלפו על גבי האישים הרי זה פסיק רישא, ותירץ, וזה לשונו: דע, שאינו מתכבה